

NASLEĐE BOLENOVIH

FILIPA GREGORI

Prevela
Aleksandra Čabraja
■ Laguna ■

Naslov originala

Philippa Gregory

THE BOLEYN INHERITANCE

Copyright © Philippa Gregory Ltd 2006

Translation Copyright © 2007 za srpsko izdanje, LAGUNA

Za Entonija

*Džejn Bolen, Blikling hol, Norfoķ,
jul 1539.*

Danas je vruće, vetar duva preko ravnih polja i močvara noseći miris kuge. Da mi je muž živ, po ovakvom vremenu ne bismo ovako zarobljeni na jednom mestu gledali olovne zore i sumorno crvene zalaske sunca; već bismo s kraljevim dvorom putovali brdima i dolinama Hempšira i Saseksa, najbogatijim i najlepšim krajevima Engleske, jahali po brežuljcima i u daljini pogledom tražili more. Svakog jutra išli bismo u lov, u podne ručali pod gustim krošnjama, a uveče pri žućkastom svetlu sveća i baklji plesali u dvorani neke seoske plemićke kuće. Prijateljevali smo s najuglednijim porodicama u zemlji, bili smo kraljevi miljenici, kraljičini rođaci. Bili smo voljeni; mi, Bolenovi, najlepša i najotmenija porodica na dvoru. Svi su žudeli za Džordžom, divili se Ani i udvarali se meni da bi pridobili njihovu pažnju. Džordž, zanosan, tamne kose i očiju, zgodan, uvek na najlepšim konjima, uvek uz kraljicu. Ana je tada bila na vrhuncu svoje lepote i vrcavosti, slatka poput tamnog meda. A ja sam uvek bila uz njih.

Njih dvoje su jahali zajedno, utrkiivali se, nerazdvojni kao ljubavnici. Dok bi jurili kraj mene, slušala sam kako im smeh odzvanja uz topot konjskih kopita. Ponekad, kad bih ih videla zajedno, tako mlade, lepe i bogate, ni sama nisam znala ko mi je od njih dvoje draži.

Ceo dvor je bio zaljubljen u njih, te vrâne bolenovske lepótane, i njihovu vedrinu: rado su se kockali, voleli su rizike; oboje su se vatreno zalagali za reformu crkve, duhoviti i hitri na jeziku, smelih shvatanja, čitali sva najnovija dela. Od kralja do pralja, svi na dvoru bili su očarani njima. Čak ni sada, posle tri godine, ne mogu da verujem da ih više nikad neću videti. Zar je zaista dvoje tako mladih ljudi, toliko punih života, moglo tako lako umreti? U mom srcu i mislima oni još jašu zajedno, još mladi i lepi. A zašto ne bih žudela za njima? Prošlo je tek tri godine otkad sam ih poslednji put videla; tri godine, dva meseca i devet dana otkad je prstima blago dotakao moje, nasmešio mi se i rekao: „Zdravo, ženo, moram ići, danas imam puno posla“, a bio je praznik proleća* i spremali smo se za turnir. Zнала sam da su i on i njegova sestra u opasnosti, ali nisam znala u koliko opasnosti.

Svakog dana ovog svog novog života odlazim do seoskog raskršća, gde kraj puta za London stoji prljavi kamen. Obložen je blatom i mahovinom, a na njemu piše: „London, 120 milja“. To je tako daleko, tako, tako daleko. Svakoga se dana saginjem i dodirujem ga, za sreću, a potom se vraćam u kuću svoga oca, koja mi sad, pošto sam stanovala u najvećim kraljevskim palatama, izgleda tako mala. Živim od bratove milostinje, od milosrđa njegove žene koja me ne voli, od penzije koju mi daje Tomas Kromvel, novopečeni zelenoš, kraljev novi veliki prijatelj. Ja sam samo sirota susedka što živi u senci velike kuće koja je nekada pripadala meni, kuće Bolenovih, jedne od mnogih naših kuća. Živim prosto, mirno, kao udovica bez sopstvenog doma, koju niko ne želi.

A sve je to zato što i jesam udovica bez sopstvenog doma koju niko ne želi. Žena od skoro trideset godina, ogrubela od razočaranja, majka čiji je sin otišao daleko od kuće, udovica bez nade za novi brak, jedini potomak nesrećne porodice, naslednica sramote.

* Praznik koji se slavi prvog maja. (Prim. prev.)

Sanjam o tome kako će se jednog dana moj život promeniti, da ću videti glasnika u livreji Hauardovih kako jaše ovim putem donoseći mi pismo, pismo vojvode od Norfoka kojim me poziva nazad na dvor, javljajući mi da tamo za mene opet ima posla: da služim kraljicu, da šapućem tajne, da izmišljam spletke, da vodim beskrajno dvoličan život dvoranina, kojem je on tako vičan, a ja sam mu najbolja učenica. Sanjam da će se svet opet promeniti, ponovo okrenuti, tako da se mi ponovo nađemo na vrhu a ja povratim svoj nekadašnji položaj. Jednom sam vojvodi spasla život, kad smo bili u najvećoj opasnosti; a on je, zauzvrat, spasao moj. Najviše žalimo zbog toga što nismo mogli spasti njih dvoje, njih dvoje koji sada jašu i plešu samo u mojim snovima. Ponovo dodirujem kamen i zamišljam da će sutra stići glasnik. Pružiće mi pismo s Hauardovim grbom duboko utisnutim u sjajni vosak. „Poruka za Džejn Bolen, vikontesu Ročford?“, reći će, odmeravajući moj otrcani ogrtač i prašnjavu haljinu, i ruke blatnjave od kamenog belega ukraj puta.

„Primiću je“, kazaću mu, „to sam ja. Čekam je već celu večnost.“ I uzeću ga svojom prljavom rukom: moje nasleđe.

*Ana, vojvotkinja od Kleva, Diren, Klev,
jul 1539.*

Gotovo i ne dišem. Mirna sam kao stena, s osmehom prilepljenim na lice, širom otvorenih očiju gledam slikara pravo u oči i izgledam, nadam se, pouzdano; moj iskreni pogled izražava čestitost, ali ne i neskromnost. Na sebi nosim najbolji nakit koji je majka uspela da pozajmi i koji treba da pokaže posmatraču da nismo sirotinja, iako mi brat neće dati nikakav miraz. Kralj će morati da me uzme za ženu samo zbog moje ljupkosti i političkih veza. Nemam ništa drugo da mu ponudim. Ali me mora uzeti. To sam čvrsto odlučila. To mi je jedina nada da odem odavde.

Na drugom kraju sobe, smerno odvrćajući pogled od mog portreta koji nastaje pod brzim, vešt看im potezima slikara, moja sestra čeka svoj red. Neka mi Bog oprosti, ali molim se da kralj ne izabere nju. I ona, kao i ja, žudi da napusti Klev i da se domogne engleskog trona; ali meni je on potrebniji nego njoj. Nikom nije potrebniji nego meni.

Ne želim da govorim protiv svog brata, ni sada ni ubuduće. Nikad neću reći ništa protiv njega. On je uzoran sin mojoj majci i dostojan naslednik klevskog vojvodstva. Tokom poslednjih meseci života moga jadnog oca, kada je siromah bio već sasvim sišao s uma, moj brat ga je ugurao u sobu, zaključao vrata spo-

lja i objavio da otac ima groznicu. Zabranio je majci da dovodi lekare, pa čak i sveštenike da isteruju đavole koji su opseli um mog jadnog oca. Tada je moj lukavi brat – lukav kao vo, isto tako trom i zao – rekao da je bolje da razglasimo da je otac pijanica nego da dopustimo da ludilo sruši ugled naše porodice. Nećemo moći da napredujemo, ako se pročuje da nismo zdravi. Ali ako oklevećemo sopstvenog oca, proglasimo ga pijancem i uskratimo mu pomoć koja mu je bila tako očajnički potrebna, mogli bismo uspeti. Tako bih mogla sklopiti dobar brak. Tako bi i moja sestra mogla sklopiti dobar brak. Tako bi i moj brat mogao sklopiti dobar brak i budućnost naše kuće bila bi obezbeđena, a moj otac se borio sa svojim demonima sam, bez ičije pomoći.

Slušala sam oca kako na vratima svoje sobe šapuće da je sada dobar dečko i pita što ga ne pustimo napolje. Slušala sam kako mu moj brat odlučno i strogo odgovara da ne može izaći i pitala se da li možda ništa nismo shvatili, je li možda i moj brat već lud kao i moj otac, i majka takođe, i jesam li možda ja jedina normalna u celoj kući, jer sam samo ja zanemela od užasa zbog tih postupaka. Ali ni to nikom nisam rekla.

Od najranijeg detinjstva povinovala sam se strogosti svoga brata. Oduvek je znao da će postati vojvoda ove zemlje između Meze i Rajne.* Mala smo pokrajina, ali na tako dobrom položaju da svi dvorovi Evrope žele naše prijateljstvo: Francuzi, Habzburzi, Španci i Austrijanci, Sveto rimsko carstvo i sâm papa, a sada i engleski kralj Henri. Klev je ključaonica u srcu Evrope, a vojvoda klevski je njen ključ. Nije čudno što se moj brat toliko uzvisio, ima razloga za to; samo se ja ponekad pitam je li on, zapravo, samo mali princ koji čuči pod slanicom velike trpeze

* Vojvodstvo Jilih, Klev i Berg (kako glasi pun naziv) bilo je mala feudalna oblast na današnjoj nemačko-holandskoj granici, sa glavnim gradom Klevom. Iako pod vlašću nemačke plemićke loze i naseljeno pretežno nemačkim stanovništvom, smatralo se delom nizozemskih provincija Svetog rimskog carstva nemačke narodnosti (zbog blizine granice s Holandijom), pa se o njegovim vladarima često govori kao o Holandanima. (Prim. prev.)

hrišćanskog carstva. Ali nikom ne pričam o tome, čak ni svojoj sestri Ameliji. Nemam poverenja ni u koga.

On zapoveda mojoj majci po pravu svoga položaja, a ona je njegov kancelar, njegov majordomo, njegov papa. S njenim blagoslovom, brat zapoveda mojoj sestri i meni, jer je on sin i naslednik, a mi smo samo teret. On je mladić pred kojim su moć i brojne mogućnosti, a mi mlade žene kojima je suđeno da u najboljem slučaju budemo nečije žene ili majke ili, u najgorem, usedelice i gotovanke. Moja starija sestra Sibila već je uspela da pobegne; otišla je od kuće čim joj se ukazala prilika, čim su uspeli da joj ugovore brak, i tako se oslobodila tiranije bratske ljubavi. Ja moram biti sledeća. Moram biti sledeća. Moram se osloboditi. Ne mogu biti tako bezrazložno okrutni da pošalju Ameliju umesto mene. Njeno vreme tek dolazi, biće prilike za nju. Ali ja sam sledeća i sada najstarija, sada je moj red. Ne mogu da zamislim zašto su im uopšte ponudili Ameliju, osim ako su time hteli mene da uplaše i primoraju me na još veću potčinjenost. Ako je tako, uspeli su. Živim u strahu da ću biti odbačena u korist mlađe sestre i da će moj brat to dopustiti. Zapravo, on ugrožava čak i sopstvene interese samo da bi mogao da me muči.

Moj brat je sitni vojvoda, u svakom smislu reči. Kada mi je otac umro, još uvek šapatom moleći da mu otvorimo vrata, moj brat je stupio na njegovo mesto, ali nikada nije uspeo dostojno da ga zameni. Otac mi je bio svetski čovek, boravio je na francuskom i španskom dvoru, putovao po Evropi. Moj brat, koji nikad nije odlazio od kuće, smatra da mu svet ne može pružiti ništa bolje no njegovo vojvodstvo. On smatra da nema bolje knjige od Biblije, da nema bolje crkve od one s golim zidovima, da nema boljeg savetnika od sopstvene savesti. Budući da vlada tek našim malim domaćinstvom, svojom vlašću teško pritiska malobrojne podanike. Zbog malenog nasleđa, poklanja mnogo pažnje svom dostojanstvu, a ja, koja nemam nimalo dostojanstva, osećam sav teret njegovog. Kad je pijan ili veseo, naziva

me svojim najbuntovnijim podanikom i miluje teškom rukom. Kad je trezan i nervozan, govori da ne znam gde mi je mesto i preti da će me zaključati u moju sobu.

To danas u Klevu nije prazna pretnja. Taj čovek je zaključao sopstvenog oca. Mislim da je savršeno sposoban da me pretvori u zatočenika. A kad bih plakala na vratima, bi li me iko pustio napolje?

Majstor Holbajn mi kratkim naklonom pokazuje da mogu napustiti svoje mesto i pustiti sestru da ga zauzme. Nije mi dozvoljeno da vidim svoj portret. Nijedna od nas dve ne sme videti šta on šalje kralju Engleske. Nije došao da nam laska, niti da nas naslika tako da budemo lepe. Došao je da pomoću svog dara načini što vernije slike da bi engleski kralj mogao odlučiti koja mu se od nas više dopada, kao da smo flandrijske kobile koje treba da se pare sa engleskim pastuvom.

Dok moja sestra zauzima svoje mesto, majstor Holbajn se zavaljuje u stolicu, uzima čist komad hartije i zagleda vrh olovke. Majstor Holbajn nas je sve video, sve kandidatkinje za mesto engleske kraljice. Slikao je Kristinu od Milana i Lujzu od Giza, Mariju od Vandoma i Anu od Giza. Nisam, dakle, prva čiji nos premerava škiljeći i odmićući olovku od oka. Koliko ja znam, sem moje sestre Amelije moglo bi biti i drugih. Možda će prilikom povratka u Englesku svratiti u Francusku da pogledom odmeri još neku smernu devojkicu, naslika njene crte i prikaže i njene nedostatke. Nema razloga da se zbog toga osećam poniženo, kao komad tkanine koji se razmatava i pregleda.

„Zar ne volite da pozirate? Jeste li stidljivi?“, upitao me je nabusito kad mi je osmeh izbledeo pred njegovim pogledom, kojim kao da je proučavao komad mesa na dasci za sečenje u kuhinji.

Nisam mu rekla kako se osećam. Glupo je poveravati se uhodi. „Želim da se udam za njega“, samo rekoh. On podiže obrvu.

„Ja vas samo slikam“, primeti on. „Svoje želje bolje recite njegovim izaslanicima, ambasadorima Nikolasu Votonu i Ričardu Birdu. Nema svrhe da ih govorite meni.“

Sedim kraj prozora i znojim se u najboljoj odeći, tako utegnuta; dve su služavke morale da me utežu u steznik i moraće da preseku vrpce kad se slikanje završi. Gledam kako Amelija naginje glavu u stranu i zavodljivo se smeška majstoru Holbajnu. Molim Boga da mu se ne svidi. Molim Boga da je ne naslika onakvu kakva je, oblija i lepša od mene. Njoj nije toliko važno hoće li otići u Englesku. Ah! To bi za nju bila pobeda – najmlađa kći siromašnog vojvodstva postaje engleska kraljica; taj skok bi uzdigao i nju i našu porodicu i sve stanovnike Kleva. Ali njoj nije tako neophodno da ode odavde koliko meni. Za nju to nije potreba kao za mene. Mogla bih čak reći: očajnička potreba.

Obećala sam da neću gledati u sliku majstora Holbajna i ne gledam je. Jedno mogu reći: kad dam reč, uvek je održim, iako sam samo devojka. Umesto toga gledam kroz prozor, u dvorište našeg zamka. Napolju, u šumi, odjekuju lovačke trube, velika kapija se otvara, lovci ulaze predvođeni mojim bratom. On baca pogled ka prozoru i vidi me pre nego što stignem da se izmaknem. Istog časa shvatam da sam ga razljutila. Smatraće da ne treba da sedim kraj prozora, gde svako ko ulazi u dvorište zamka može da me vidi. Mada sam se dovoljno brzo sklonila pa nije mogao da uoči pojedinosti, sigurna sam da zna kako sam utegnuta i da imam duboko izrezanu haljinu, iako mi je poprsje do vrata pokriveno muslinom. Zazirem od njegovog namrštenog lica. Sada je besan na mene, ali to neće priznati. Neće mi prigovoriti zbog haljine, što bih mogla da objasnim; prigovoriće mi zbog nečeg drugog, ali još ne znam šta će to biti. Jedino sigurno znam da će me danas ili sutra majka pozvati u svoju sobu, a on će stajati iza njene stolice, ili okrenut leđima, ili tik kraj vrata, kao da to nema nikakve veze s njim, kao da mu je sasvim svejedno, a ona će mi reći, s dubokim neodobranjem: „Ana, čujem da si...“, a to će biti nešto što se dogodilo

pre mnogo dana, nešto što sam već sasvim zaboravila, ali je on to sačuvao za sadašnji trenutak, da me ukori, a možda čak i kazni, i neće reći ni reč o tome kako me je video kraj prozora, doteranu, što je moja istinska krivica.

Kad sam bila mala, otac me je zvao *falke*, svojim belim sokolom, lovačkom pticom hladnih severnih snegova. Kad bi me video kako čitam ili šijem, nasmejao bi se i rekao: „O, mala moja sokolice, zarobljena si? Dođi, ja ću te osloboditi!“, i čak me ni majka nije mogla sprečiti da napustim svoju učionicu da bih bila s njim.

Sada želim, tako silno želim, da me ponovo pozove.

Znam da me majka smatra budalastom devojkom, a brat i gorom od toga; ali da sam engleska kraljica, kralj bi mogao imati poverenja u mene, ja se ne bih priklonila francuskoj modi niti talijanskim plesovima. Mogao bi da mi veruje, kralj bi smeo da mi poveri da čuvam njegovu čast. Znam koliko je svakom muškarcu čast važna i želim samo da budem dobra devojka, dobra kraljica. Ali, isto tako, verujem da bi mi engleski kralj, koliko god bio strog, dopustio da sedim kraj prozora u svom sopstvenom zamku. Šta god pričali o engleskom kralju Henriju, mislim da bi mi iskreno rekao da sam ga uvredila i da nikad ne bi naredio majci da me istuče zbog nečeg drugog.